

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૬] ૨ એસ.સી.આર. ૬૫૫

મુદ્દાસાની વેંકટ નરસૈયા (મૃત્યુ પામનાર) કાનૂની વારસદારો માસ્કત

વિરુદ્ધ

મુદ્દાસાની સરોજના

(સિવિલ અપીલ નં. ૪૮૧૬/૨૦૧૬)

મે ૦૫, ૨૦૧૬

[વી. ગોપાલા ગૌડા અને અરુણ મિશ્રા, ન્યાયમૂર્તિઓ]

માલિકી હક – માલિકી હકના આધારે મિલકતનો કબ્જો મેળવવાનો દાવો
– વિધવા દ્વારા જીવનકાળ દરમિયાન વિધવાની મિલકત તરીકે ભોગવવામાં આવેલી મિલકત – વિધવાના મૃત્યુ પછી, વિધવાના સ્વર્ગસ્થ પતિની બહેન મિલકતની વારસદાર બની અને તેણે વાદીને તે વેચી દીધી – ત્યારબાદ, પ્રતિવાદી દ્વારા વાદીને બળજબરીપૂર્વક બેદખલ કરવામાં આવ્યો – માલિકી હકના આધારે વાદી દ્વારા કબ્જા માટેનો દાવો – પ્રતિવાદીઓનો કેસ એવો હતો

કે પ્રતિવાદી નં. ૩ વિધવાની દત્તક પુત્રી હતી અને વારસા દ્વારા મિલકત મેળવી હતી – ટ્રાયલ કોર્ટે દાવો ફગાવી દીધો – પ્રથમ એપેલેટ કોર્ટે દાવો મંજૂર કર્યો – જો કે, હાઈકોર્ટે ઠેરવ્યું કે હયાત બહેનની તપાસ ન થવાના કારણે વેચાણ દસ્તાવેજ સાબિત થયો નહોતો અને તેથી, વાદી માટે માલિકી હકની ઘોષણા માટે દાવો દાખલ કરવો જરૂરી હતો, જેથી કબ્જા માટેનો દાવો દાખલ કરી શકાય નહીં – અપીલમાં ઠેરવ્યું: વિધવા પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન મિલકતનો ભોગવટો કરતી હતી, જો કે એવું જણાય છે કે પ્રતિવાદી નં. ૩ વિધવા સાથે રહેતી હતી, પરંતુ તેણે વિધવા સામે કોઈ પ્રતિકૂળ હકનો દાવો કર્યો નહોતો કે પ્રતિકૂળ કબ્જાનો દાવો કર્યો નહોતો – વિધવાની દત્તક પુત્રી હોવાનો તેનો દાવો સ્થાપિત થયો નથી – માત્ર અમુક મહેસૂલી નોંધોમાં કબ્જાની નોંધ પ્રતિવાદી નં. ૩ ને મિલકતનો કબ્જો જાળવી રાખવાનો કોઈ અધિકાર આપતી નથી – વિધવાના મૃત્યુ પર મિલકત વર્ગ ૧/ ના વારસદાર તરીકે વિધવાના સ્વર્ગસ્થ પતિની બહેનને મળી હતી, જેથી તેણીને વાદીને મિલકત વેચવાનો અધિકાર હતો – વાદી માલિકી હકના બંને કબ્જાના દાવામાં સફળ થઈ શકે છે – ભલે બહેને વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા પ્રદાન કરાયેલા હકના આધારે વાદીને મિલકતનો કબ્જો સોંપ્યો ન હોય, તો પણ તેને કબ્જો પુનઃપ્રાપ્ત કરવાનો અધિકાર હતો – દાવો ફગાવી દેતો હાઈકોર્ટનો હુકમ રદ કરવામાં આવે છે અને પ્રથમ એપેલેટ કોર્ટનો ચુકાદો અને હુકમનામું પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે.

અપીલ મંજૂર કરતાં, કોર્ટે,

ઠેરવ્યું: ૧.૧ તમામ અદાલતોના સમવર્તી તારણો મુજબ, પ્રતિવાદી નં. ૩

વર્ષ ૧૯૫૯ માં મૃતક 'વાય' દ્વારા પોતાની દત્તક વિધિની હકીકત સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે. દત્તક લીધાનો કોઈ અનુરૂપ દસ્તાવેજ અને અન્ય દસ્તાવેજ પુરાવા નહોતા કે જે દર્શાવે કે પ્રતિવાદી નં. ૩ ને ક્યારેય 'વાય' દ્વારા દત્તક લેવામાં આવી હતી. કેટલીક મહેસૂલી નોંધોમાં પ્રતિવાદી નં. ૩ નું નામ કબ્જેદાર વ્યક્તિ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું છે, પરંતુ દત્તક પુત્રી તરીકેની ક્ષમતામાં નહીં. 'વાય' સ્વીકાર્ય રીતે મિલકતના માલિક હતા. વાદીએ પોતાના કેસનો આધાર 'બી' દ્વારા તેની તરફેણમાં કરવામાં આવેલા વેચાણ દસ્તાવેજના આધારે કબ્જો પુનઃપ્રાપ્ત કરવા પર રાખ્યો છે. [પેરા ૧૧] [૬૬૧-ઈ-એફ]

૧.૨ વાદીએ માત્ર અગાઉના કબજાના આધારે જ નહીં પરંતુ માલિકી હકના આધારે કબજા માટે દાવો દાખલ કર્યો હતો. તે બેદખલી માટેનો સમરી દાવો નહોતો. આમ, વાદી માલિકી હકના જોરે કબજાના દાવામાં સફળ થઈ શકે છે. વાદીના માલિકી હકના પ્રશ્ન પર તેમજ પ્રતિવાદી નં. ૩ ના દત્તક વિધાનના પ્રશ્ન પર મુદ્દો ઘડવામાં આવ્યો હતો. દાવામાં માંગવામાં આવેલા માલિકી હકના આધારે, બંને પક્ષકારોએ પોતપોતાના કેસના સમર્થનમાં પોતાના પુરાવા રજૂ કર્યા છે. પ્રતિવાદી નં. ૩ ની મુખ્ય દલીલ કે તે 'વાય' ની દત્તક પુત્રી હતી તે ટ્રાયલ કોર્ટ, પ્રથમ એપેલેટ કોર્ટ અથવા હાઈકોર્ટ દ્વારા સાબિત થયેલી જણાઈ નથી. આમ, વાદીના માલિકી હક પર કોઈ ગંભીર શંકા નહોતી જેથી તેને પ્રસ્તુત કેસમાં માલિકી હકની ઘોષણા માટે રાહત મેળવવાની ફરજ પડે, જે વાસ્તવમાં 'બી' દ્વારા કરવામાં આવેલા વેચાણ દસ્તાવેજના આધારે હતું, જે 'બીએલ' ના એકમાત્ર હયાત વારસદાર હતા અને તે રીતે મિલકતના વારસદાર બન્યા હતા.

અને વાદીની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાનો અધિકાર ધરાવતા હતા. [પેરા ૧૨] [૬૬૧-એચ; ૬૬૨-એ-સી]

૧.૩ જાણકારીના અભાવે ઇનકાર કરવો એ કોઈ ઇનકાર નથી. લેખિત નિવેદનમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાનો ચોક્કસ ઇનકાર કરવામાં આવ્યો નહોતો. એકવાર વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવા અંગે વિવાદ ન થયો હોય તો તેને સાબિત કરવા માટે બી ની તપાસ કરવી જરૂરી નહોતી. સીપીસીના ઓર્ડર ૮ રૂલ ૫ ની જોગવાઈઓ મુજબ લેખિત નિવેદનમાં પ્લીડિંગ્સનો ચોક્કસ જવાબ આપવો જરૂરી છે. [પેરા ૧૫] [૬૬૩-એફ-જી]

૧.૪ વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાની હકીકતના સંબંધમાં વાદીના સાક્ષીઓની કોઈ અસરકારક ઉલટતપાસ કરવામાં આવી નહોતી. વાદીની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાની હકીકત અંગે પ્રથમ એપેલેટ કોર્ટના તારણોને ઉલટાવવામાં હાઈકોર્ટે કાયદાની ગંભીર ભૂલ કરી છે. વેચાણ દસ્તાવેજ હેઠળ અવેજની ચુકવણી સામે ત્રીજા પક્ષકાર દ્વારા સવાલ ઉઠાવી શકાય નહીં. પ્રતિવાદી નં. ૩ પોતાનો કેસ સ્થાપિત કરી શકી નથી કે તે મૃતક 'વાય' ની દત્તક પુત્રી છે અને આમ, ત્રીજો પક્ષકાર હોવાના કારણે, તે અવેજ ચૂકવવાના આધારે 'બી' દ્વારા કરવામાં આવેલા વેચાણ દસ્તાવેજના અમલ સામે પ્રશ્ન ઉઠાવી શકે નહીં. [પેરા ૧૬, ૧૭] [૬૬૪-બી; ૬૬૫-એ-સી]

૧.૫ એ સ્પષ્ટ છે કે 'વાય' પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન મિલકતનો ભોગવટો કરતી હતી, જો કે એવું જણાય છે કે પ્રતિવાદી નં. ૩ 'વાય' સાથે રહેતી

હતી, પરંતુ તેણે 'વાય' સામે કોઈ પ્રતિકૂળ હકનો દાવો કર્યો નથી કે પ્રતિકૂળ કબ્જાનો દાવો કર્યો નથી. 'વાય' ની દત્તક પુત્રી હોવાનો તેનો દાવો સ્થાપિત થયો નથી. માત્ર અમુક મહેસૂલી રેકૉર્ડમાં કબ્જાની નોંધ પ્રતિવાદી નં. ૩ ને મિલકતનો કબ્જો જાળવી રાખવાનો કોઈ અધિકાર આપતી નથી. 'વાય' ના મૃત્યુ પર મિલકત વર્ગ ૧ ના વારસદાર તરીકે 'બી' ને મળી હતી, જેથી તેણીને વાદીને મિલકત વેચવાનો અધિકાર હતો. ભલે 'બી' એ પ્રશ્નાસ્પદ વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા પ્રદાન કરાયેલા હકના આધારે વાદીને મિલકતનો કબ્જો સોંપ્યો ન હોય, તો પણ તેને કબ્જો પુનઃપ્રાપ્ત કરવાનો અધિકાર હતો. આમ, પ્રથમ એપેલેટ કોર્ટ દાવો મંજૂર કરવામાં યોગ્ય હતી. દાવો ફગાવી દેતો હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ હુકમ રદ કરવામાં આવે છે અને પ્રથમ એપેલેટ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને હુકમનામું પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. [પેરા ૧૮]

[૬૬૫-ડી-એફ]

પંડિત રામજીલાલ તિવારી વિરુદ્ધ વિજય કુમાર અને અન્ય ૧૯૭૦
એમપીએલજે ૫૦ – માન્ય રાખવામાં આવ્યો.

કુરેલા નાગ ધ્રુવ ઉદય ભાસ્કર રાવ વિરુદ્ધ ગાદા જાની કમ્મા ૨૦૦૮
(૧૧) એસસીઆર ૮૪૯: (૨૦૦૮) ૧૫ એસસીસી ૧૫૦; અનથુલા સુધાકર
વિરુદ્ધ પી. બુચી રેડ્ડી ૨૦૦૮ (૫) એસસીઆર ૩૩૧: (૨૦૦૮) ૪ એસસીસી
૫૯૪; જહુરી સાહ અને અન્ય વિરુદ્ધ દ્વારિકા પ્રસાદ જુનજુનવાલા એઆઈઆર
૧૯૬૭ એસસી ૧૦૯: ૧૯૬૬ એસસીઆર ૨૮૦; ધનબાઈ પુત્રી સ્વ. શ્રી

કોવાશ વિરુદ્ધ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય ૧૯૭૮ એમપીએલજે ૭૧૭;
 સમરથમલ અને અન્ય વિરુદ્ધ ભારત સંઘ, રેલવે મંત્રાલય અને અન્ય
 એઆઈઆર ૧૯૫૯ એમપી ૩૦૫; પી.એલ.એન.કે.એલ. ચેટ્ટિયાર ફર્મ વિરુદ્ધ
 કો લુ ડોકે એઆઈઆર ૧૯૩૪ રંગૂન ૨૭૮; લખમી ચંદ વિરુદ્ધ રામ લાલ
 એઆઈઆર ૧૯૩૧ અલ્હાબાદ ૪૨૩; ભોજુ માંડલ અને અન્ય વિરુદ્ધ દેવનાથ
 ભગત અને અન્ય એઆઈઆર ૧૯૬૩ એસસી ૧૯૦૬: ૧૯૬૩ સપ્લી.
 એસસીઆર ૮૨; મેસર્સ યુન્ની લાલ ઢારકા નાથ વિરુદ્ધ હાર્ટફોર્ડ ફાયર
 ઇન્સ્યોરન્સ કંપની લિ. અને અન્ય એઆઈઆર ૧૯૫૮ પંજાબ ૪૪૦; મારોતી
 બંસી તેલી વિરુદ્ધ રાધાબાઈ પત્ની તુકારામ કુંબી અને અન્ય એઆઈઆર ૧૯૪૫
 નાગપુર ૬૦; એ.ઈ.જી કારાપિયેટ વિરુદ્ધ એ. વાય. ડેરડેરિયન એઆઈઆર
 ૧૯૬૧ કલકત્તા ૩૫૯; કુંવરલાલ અમૃતલાલ વિરુદ્ધ રેખલાલ કોડુરામ અને
 અન્ય એઆઈઆર ૧૯૫૦ નાગપુર ૮૩; કરણીદાન સારડા અને અન્ય વિરુદ્ધ
 શૈલજા કાંત મિત્રા એઆઈઆર ૧૯૪૦ પટના ૬૮૩; માઈ અકલી વિરુદ્ધ માઈ
 દાહો એઆઈઆર ૧૯૨૮ પટના ૪૪ – સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

ચુકાદાઓના સંદર્ભ

૨૦૦૮ (૧૧) એસસીઆર ૮૪૯ – સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો – પેરા ૧૩
 ૨૦૦૮ (૫) એસસીઆર ૩૩૧ – સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો – પેરા ૧૩
 ૧૯૬૬ એસસીઆર ૨૮૦ – સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો – પેરા ૧૫
 ૧૯૭૮ એમપીએલજે ૭૧૭ – સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો – પેરા ૧૫

એઆઈઆર ૧૯૫૯ એમપી ૩૦૫ - સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો - પેરા ૧૫
 એઆઈઆર ૧૯૩૪ રંગૂન ૨૭૮ - સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો - પેરા ૧૫
 એઆઈઆર ૧૯૩૧ અલ્હાબાદ ૪૨૩ - સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો - પેરા ૧૫
 ૧૯૬૩ સપ્લી. એસસીઆર ૮૨ - સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો - પેરા ૧૬
 એઆઈઆર ૧૯૫૮ પંજાબ ૪૪૦ - સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો - પેરા ૧૬
 એઆઈઆર ૧૯૪૫ નાગપુર ૬૦ - સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો - પેરા ૧૬
 એઆઈઆર ૧૯૬૧ કલકત્તા ૩૫૯ - સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો - પેરા ૧૬
 એઆઈઆર ૧૯૫૦ નાગપુર ૮૩ - સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો - પેરા ૧૬
 એઆઈઆર ૧૯૪૦ પટના ૬૮૩ - સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો - પેરા ૧૬
 ૧૯૭૦ એમપીએલજે ૫૦ - માન્ય રાખવામાં આવ્યો - પેરા ૧૭
 એઆઈઆર ૧૯૨૮ પટના ૪૪ - સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો - પેરા ૧૭

સિવિલ અપીલીય અધિકારક્ષેત્ર: સિવિલ અપીલ નં. ૪૮૧૬/૨૦૧૬.

સેકન્ડ અપીલ નં. ૭૨/૧૯૯૪ માં હૈદરાબાદ ખાતે આંધ્રપ્રદેશની હાઈકોર્ટ
 ઓફ જ્યુડિકેચરના તારીખ ૧૨.૦૭.૨૦૦૬ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

પી. વિશ્વનાથ શેટ્ટી, સિનિયર એડવોકેટ, જી. વી. આર. ચૌધરી, કે.
 શિવરાજ ચૌધરી, એ. ચંદ્ર શેખર, અપીલકર્તાઓ વતી.
 સુબ્રમોણિયમ પ્રસાદ, સિનિયર એડવોકેટ, શ્રીધર પોતરાજુ, ગૈયાંગપાઉ
 ગાંગમેઈ, અર્જુન સિંહ, સામાવાળા વતી.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ અરુણ મિશ્રા દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. વિશેષ પરવાનગી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨. વાદી સેકન્ડ અપીલમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા પ્રથમ એપેલેટ કોર્ટના ચુકાદા અને હુકમનામાને ઉલટાવવા અને વાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલ દાવો ફગાવી દેતા ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદા અને હુકમનામાને પુનઃસ્થાપિત કરવાથી વ્યથિત થઈને અમારી સમક્ષ અપીલમાં ઉપસ્થિત થયા છે.

૩. વાદીએ માલિકી હકના આધારે વિવાદિત મિલકતનો કબ્જો મેળવવા અને વચગાળાના નફા (મેસ્ને પ્રોફિટ્સ) માટે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ દાવો દાખલ કર્યો હતો. પ્લેઈન્ટમાં એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે વીરૈયા અને બાલૈયા સ્વર્ગસ્થ રાજૈયાના પુત્રો હતા. બંને પુત્રો તેમના પિતા રાજૈયા પહેલાં અવસાન પામ્યા હતા. વાદી વીરૈયાનો પુત્ર છે અને યશોદા ઉક્ત સ્વર્ગસ્થ બાલૈયાની પત્ની છે. રાજૈયાના મૃત્યુ પછી, મિલકત યશોદાને વિધવાની મિલકત તરીકે આપવામાં આવી હતી. યશોદાના મૃત્યુ પછી તે વાદીને પરત મળવાની હતી. યશોદાએ પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન મિલકતનો ભોગવટો કર્યો હતો. જો કે, તેણીના મૃત્યુ પછી, સ્વર્ગસ્થ બાલૈયાની હયાત બહેન શ્રીમતી ગંડિયા બુચમ્મા મિલકતની વારસદાર બની અને તેણે તારીખ ૨૫.૪.૧૯૮૧ ના નોંધાયેલા વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા તે વાદીને વેચી દીધી અને કબ્જો પણ સોંપ્યો. ત્યારબાદ તારીખ ૧૨.૬.૧૯૮૧ ના રોજ પ્રતિવાદીઓએ વાદીને મિલકતમાંથી બળજબરીપૂર્વક બેદખલ કર્યો હતો.

૪. પ્રતિવાદીઓએ તેમના લેખિત નિવેદનોમાં દલીલ કરી હતી કે બાલૈયા

મિલકતના સંપૂર્ણ માલિક હતા અને તેમના મૃત્યુ પછી યશોદા મિલકતની સંપૂર્ણ માલિક બની હતી. તે મિલકતના કબ્જામાં હતી. યશોદાના મૃત્યુ પછી તે વાદીને પાછી મળવાની નહોતી. યશોદાએ તેના પતિના મૃત્યુ પછી, તેના સ્વર્ગસ્થ પતિ દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તા મુજબ, પ્રતિવાદી નં. ૩ સરોજનાને ૧૨ વર્ષની ઉંમરે દત્તક લીધી હતી અને ત્યારબાદ તે યશોદાના ઘરમાં તેની પુત્રી તરીકે રહેતી હતી. આમ, બુચમ્મા મિલકતની વારસદાર બની નહોતી. દત્તક પુત્રી પ્રતિવાદી નં. ૩ વારસા દ્વારા મિલકતની વારસદાર બની હતી. પ્રતિવાદીઓને નોંધાયેલા વેચાણ દસ્તાવેજની કોઈ જાણ નહોતી. બુચમ્મા કબ્જામાં નહોતી અને તેને વાદીને મિલકત વેચવાની કોઈ સત્તા નહોતી.

૫. ટ્રાયલ કોર્ટે યશોદાની માલિકી અંગે તેમજ તારીખ ૧૮.૨.૧૯૫૯ ના રોજ પ્રતિવાદી નં. ૩ ના દત્તક વિધાનની હકીકત અંગે અને યશોદાના મૃત્યુ પછી દત્તક વિધાનના આધારે તે માલિક બની કે કેમ તે અંગેનો મુદ્દો ઘડ્યો હતો. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા યશોદાના મૃત્યુ પર યશોદાના સ્વર્ગસ્થ પતિ બાલૈયાની હયાત બહેન બુચમ્મા ઉક્ત મિલકતની વારસદાર અને માલિક બની કે કેમ અને બુચમ્મા દ્વારા વાદીની તરફેણમાં કરવામાં આવેલા તારીખ ૨૫.૪.૧૯૮૧ ના નોંધાયેલા વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા વાદીએ દાવો કરેલી મિલકતનો માલિકી હક મેળવ્યો હતો કે કેમ તે પ્રશ્ન પર પણ એક ચોક્કસ મુદ્દો ઘડવામાં આવ્યો હતો.

૬. ટ્રાયલ કોર્ટે દાવો ફગાવી દેતી વખતે અન્ય બાબતો ઉપરાંત તારણ આપ્યું હતું કે વેચાણ દસ્તાવેજ હેઠળ અવેજની ચુકવણી સાબિત થઈ નથી અને

તે નામ પૂરતો દસ્તાવેજ હતો. વાદીએ માલિકી હકની ઘોષણા માટે દાવો દાખલ કરવો જોઈતો હતો. પ્રતિવાદી નં. ૩ ચશોદાના મૃત્યુની તારીખથી એટલે કે ૧૯૮૧ થી દાવાની જમીન ખેડતી હતી. જો કે, એ સાબિત થયું નથી કે પ્રતિવાદી નં. ૩ સ્વર્ગસ્થ ચશોદાની દત્તક પુત્રી હતી. દત્તક વિધાનની હકીકત સ્થાપિત થઈ નથી. વેચાણ દસ્તાવેજના અમલની તારીખે એટલે કે તારીખ ૨૫.૪.૧૯૮૧ ના રોજ બુચમ્મા દ્વારા વાદીને કબ્જો સોંપવામાં આવ્યો નહોતો. વાદીએ પોતાના કેસના જોરે સફળ થવું જોઈએ, પ્રતિવાદીઓની નબળાઈઓ પર નહીં. ટ્રાયલ કોર્ટે એ પણ શોધી કાઢ્યું કે બુચમ્મા સ્વર્ગસ્થ બાલૈયાની એકમાત્ર હયાત બહેન હતી તે સ્થાપિત થયું નહોતું.

૭. પ્રથમ અધિક જિલ્લા ન્યાયાધીશ, કરીમનગરની અદાલતમાં પ્રથમ અપીલ દાખલ કરવામાં આવતાં, તેણે અપીલ મંજૂર કરી અને વાદીનો દાવો મંજૂર કરવામાં આવ્યો. તેણે શોધી કાઢ્યું કે વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાનું સ્થાપિત થયું છે. ચશોદા પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન મિલકતના કબ્જામાં સંપૂર્ણ માલિક હતી. મૃતક બાલૈયાનો કોઈ વર્ગ ૧ વારસદાર નહોતો. બુચમ્મા ચશોદાના સ્વર્ગસ્થ પતિ બાલૈયાની એકમાત્ર હયાત બહેન હોવાથી વર્ગ ૧ ની વારસદાર હતી અને તે રીતે મિલકતની વારસદાર બની હતી. લેખિત નિવેદનમાં એવો ઈનકાર કરવામાં આવ્યો ન હોવાથી કે બુચમ્મા બાલૈયાની એકમાત્ર હયાત બહેન છે, તેથી તે સ્વર્ગસ્થ બાલૈયા/ચશોદાની મિલકત મેળવવા હકદાર હતી. પ્રતિવાદી નં. ૩ નું દત્તક વિધાન સ્થાપિત થયું નથી. પ્રતિવાદી નં. ૩ દ્વારા રજૂ કરાયેલ કેસ કે ચશોદાએ પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન દાવાની જમીન ખેડી

હતી તે તે અસરના કોઈપણ દસ્તાવેજના અભાવે સ્થાપિત થયેલ જણાયું નથી. પ્રતિવાદી નં. ૩ પાસે મિલકતનો કોઈ માલિકી હક નહોતો, તેથી તેને તેનો કબ્જો જાળવી રાખવાનો કોઈ અધિકાર નહોતો. ત્રીજા પક્ષકાર હોવાના કારણે પ્રતિવાદી નં. ૩ વેચાણ દસ્તાવેજ અને અવેજની ચુકવણી સામે સવાલ ઉઠાવી શકે નહીં. વેચાણ દસ્તાવેજ માન્ય અને બંધનકર્તા છે. જો બુચમ્માએ વાદીને કબ્જો સોંપ્યો ન હોય તો પણ વેચાણ દસ્તાવેજ હેઠળ તેને આપવામાં આવેલા માલિકી હકના આધારે કબ્જાનો દાવો કરવાના તેના અધિકારને અસર થશે નહીં. બુચમ્માની તપાસ કરવી જરૂરી નહોતી કારણ કે તેણે ક્યારેય વેચાણ દસ્તાવેજના અમલ સામે વાંધો ઉઠાવ્યો નહોતો. લેખિત નિવેદનમાં માત્ર મિલકત વેચવાની તેણીની સત્તા સામે જ સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. માલિકી હકની ઘોષણા માટે દાવો દાખલ કરવો જરૂરી નહોતો કારણ કે બુચમ્માએ સંપૂર્ણ માલિક પાસેથી વારસા દ્વારા દાવો કરેલી મિલકત પ્રાપ્ત કરી હતી અને ત્યારબાદ તે વાદીને વેચી દીધી હતી.

૮. સેકન્ડ અપીલમાં હાઈકોર્ટે ચશોદા દ્વારા પ્રતિવાદી નં. ૩ સરોજનાને દત્તક લેવાની હકીકત સ્થાપિત થઈ નથી તેવા સમવર્તી તારણોમાં દખલ કરી નથી. જો કે, હાઈકોર્ટે ઠેરવ્યું કે બુચમ્માની તપાસ ન થવાના કારણે વેચાણ દસ્તાવેજ સાબિત થયો નથી અને આવા સંજોગોમાં વાદી માટે માલિકી હકની ઘોષણા માટે દાવો દાખલ કરવો જરૂરી હતો. હાઈકોર્ટે અવલોકન કર્યું કે કબ્જા અને વચગાળાના નફા માટેનો દાવો દાખલ કરી શકાય નહીં અને સેકન્ડ અપીલ મંજૂર કરી. તેનાથી વ્યથિત થઈને વાદી અમારી સમક્ષ અપીલમાં ઉપસ્થિત થયો

છે.

૯. અપીલકર્તા વતી એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે પ્રથમ એપેલેટ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને હુકમનામાને ઉલટાવવામાં હાઇકોર્ટે કાયદાની ભૂલ કરી છે. માલિકી હકની ઘોષણા માટે રાહત માંગવી જરૂરી નહોતી કારણ કે વાદીના માલિકી હક પર કોઈ ગંભીર શંકા નહોતી. વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાની બુચમ્માની સત્તા સામે સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો, વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાની હકીકત સામે નહીં. આમ બુચમ્માની તપાસ કરવી જરૂરી નહોતી અને પ્રતિવાદી નં. ૩ ત્રીજો પક્ષકાર હોવાના કારણે વેચાણ દસ્તાવેજ હેઠળ અવેજ ચૂકવવા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવી શકે નહીં. બુચમ્મા એકમાત્ર બાકી રહેલા વર્ગ ૧ ના વારસદાર હતા.

૧૦. તેનાથી વિપરીત, સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે દખલગીરીનો કોઈ કેસ બનતો નથી. વાદી માટે માલિકી હકની ઘોષણા માટે રાહત માંગવી જરૂરી હતી. દાવો યોગ્ય રીતે ફગાવી દેવામાં આવ્યો છે. પ્રતિવાદી નં. ૩ યશોદાના જીવનકાળ દરમિયાન પણ કબ્જામાં હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જો તેણીનો દત્તક લેવાનો કેસ સ્થાપિત ન થયો હોય તો પણ, વાદી કબ્જો પુનઃપ્રાપ્ત કરવાની પોતાની પાત્રતા સ્થાપિત કરી શક્યો નથી.

૧૧. પ્રસ્તુત કેસમાં, તમામ અદાલતોના સમવર્તી તારણો મુજબ, પ્રતિવાદી નં. ૩ વર્ષ ૧૯૫૯ માં મૃતક યશોદા દ્વારા પોતાની દત્તક વિધિની

હકીકત સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે. દત્તક લીધાનો કોઈ અનુરૂપ દસ્તાવેજ અને અન્ય દસ્તાવેજ પુરાવા નહોતા કે જે દર્શાવે કે પ્રતિવાદી નં. ૩ ને ક્યારેય મૃતક યશોદા દ્વારા દત્તક લેવામાં આવી હતી. એ સાચું છે કે કેટલીક મહેસૂલી નોંધોમાં પ્રતિવાદી નં. ૩ નું નામ કબ્જેદાર વ્યક્તિ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું છે, પરંતુ દત્તક પુત્રી તરીકેની ક્ષમતામાં નહીં. યશોદા સ્વીકાર્ય રીતે મિલકતની માલિક હતી. વાદીએ પોતાના કેસનો આધાર બુચમ્મા દ્વારા તેની તરફેણમાં કરવામાં આવેલા વેચાણ દસ્તાવેજના જોરે કબ્જો પુનઃપ્રાપ્ત કરવા પર રાખ્યો છે.

૧૨. હકીકતોની ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિમાં, અમે એ પ્રશ્ન પર આવીએ છીએ કે શું માલિકી હકની ઘોષણાની રાહત માંગવી જરૂરી હતી. અમારા મતે, વાદીએ માત્ર અગાઉના કબજાના આધારે જ નહીં પરંતુ માલિકી હકના આધારે કબજા માટે દાવો દાખલ કર્યો છે. તે સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૬ હેઠળ દાખલ કરાયેલ બેદખલી માટેનો સમરી દાવો નહોતો. આમ, વાદી માલિકી હકના જોરે કબજાના દાવામાં સફળ થઈ શકે છે. વાદીના માલિકી હકના પ્રશ્ન પર તેમજ પ્રતિવાદી નં. ૩ ના દત્તક વિધાનના પ્રશ્ન પર મુદ્દો ઘડવામાં આવ્યો હતો. દાવામાં માંગવામાં આવેલા માલિકી હકના આધારે, બંને પક્ષકારોએ પોતપોતાના કેસના સમર્થનમાં પોતાના પુરાવા રજૂ કર્યા છે. પ્રતિવાદી નં. ૩ ની મુખ્ય દલીલ કે તે યશોદાની દત્તક પુત્રી હતી તે ટ્રાયલ કોર્ટ, પ્રથમ એપેલેટ કોર્ટ અથવા હાઈકોર્ટ દ્વારા સાબિત થયેલી જણાઈ નથી. આમ, અમારા મતે, વાદીના માલિકી હક પર કોઈ ગંભીર શંકા નહોતી જેથી તેને પ્રસ્તુત કેસમાં માલિકી હકની ઘોષણા માટે રાહત મેળવવાની ફરજ પડે, જે વાસ્તવમાં બુચમ્મા દ્વારા કરવામાં આવેલા

વેચાણ દસ્તાવેજના આધારે હતું, જે બાલૈયાના એકમાત્ર હયાત વારસદાર હતા અને તે રીતે મિલકતના વારસદાર બન્યા હતા અને વાદીની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાનો અધિકાર ધરાવતા હતા.

૧૩. કુરેલા નાગ ધ્રુવ ઉદય ભાસ્કર રાવ વિરુદ્ધ ગાદા જાની કમ્મા (૨૦૦૮) ૧૫ એસસીસી ૧૫૦ ના નિર્ણયથી અમારા ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષને સમર્થન મળે છે, જેમાં આ કોર્ટે માલિકી હકની ઘોષણાની અરજ વિના કબ્જા માટેના દાવાની ટકવાપાત્રતાના પ્રશ્નની તપાસ કરી છે. આ કોર્ટે અનથુલા સુધાકર વિરુદ્ધ પી. બુચી રેડ્ડી (૨૦૦૮) ૪ એસસીસી ૫૯૪ ના તેના અગાઉના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યો છે, જેમાં વાદીએ તારીખ ૧૦.૪.૧૯૫૭ ના નોંધાયેલા વેચાણ દસ્તાવેજ હેઠળ દાવાની જમીન ખરીદી હતી અને પ્રતિવાદીએ કોઈપણ દસ્તાવેજના સંદર્ભમાં માલિકી હકનો દાવો કર્યો નહોતો પરંતુ પ્રતિકૂળ કબ્જા દ્વારા માલિકી હક સિદ્ધ કર્યો હોવાનો દાવો કર્યો હતો. આ કોર્ટે દ્વારા એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે ઉક્ત દલીલે પ્રાથમિક દ્રષ્ટિએ વાદીના માલિકી હક પર કોઈ શંકા ઊભી કરી નથી જેથી તેને માલિકી હકની ઘોષણા માટે દાવો દાખલ કરવો પડે. જ્યાં સુધી વાદીના માલિકી હક પર ગંભીર શંકા ન હોય ત્યાં સુધી માલિકી હકની ઘોષણા માટે દાવો દાખલ કરવાની કોઈ જરૂર નથી. કબ્જા માટેનો દાવો ટકી શકે તેવો હતો. આ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

“૧૬. વાદીએ તારીખ ૧૦.૪.૧૯૫૭ ના નોંધાયેલા વેચાણ દસ્તાવેજ હેઠળ દાવાની જમીન ખરીદી હતી. પ્રતિવાદીએ કોઈપણ દસ્તાવેજના

સંદર્ભમાં માલિકી હકનો દાવો કર્યો નહોતો પરંતુ પ્રતિકૂળ કબ્જા દ્વારા માલિકી હક સિદ્ધ કર્યો હોવાનો દાવો કર્યો હતો. પ્રતિવાદી દ્વારા માત્ર એવો દાવો કરવો કે તેણે પ્રતિકૂળ કબ્જા દ્વારા પોતાનો હક સિદ્ધ કર્યો છે, તેનો અર્થ એવો નથી કે વાદીના માલિકી હક પર શંકા ઊભી થઈ છે અને વાદી જે માલિક છે તેણે માલિકી હકની ઘોષણા માટે દાવો દાખલ કરવો જોઈએ. જ્યાં સુધી પ્રતિવાદી વાદીના માલિકી હક પર ગંભીર શંકા ઊભી ન કરે ત્યાં સુધી ઘોષણા માટે દાવો દાખલ કરવાની કોઈ જરૂર નથી. વાદી પાસે માલિકી હક હતો અને તેણી માત્ર કબ્જો ઇચ્છતી હતી અને તેથી કબ્જા માટેનો દાવો ટકી શકે તેવો હતો. અનથુલા સુધાકર વિરુદ્ધ પી. બુચી રેડ્ડી (૨૦૦૮) ૪ એસસીસી ૫૯૪ માં આ કોર્ટના નીચેના અવલોકનો દ્વારા અમારા આ દ્રષ્ટિકોણને સમર્થન મળે છે:

‘૧૪. જો કે અમે સ્પષ્ટ કરી શકીએ છીએ કે ઘોષણા માટેની અરજ માત્ર ત્યારે જ જરૂરી બનશે જો પ્રતિવાદી દ્વારા માલિકી હકનો ઇનકાર અથવા વાદીના માલિકી હક સામેનો પડકાર મિલકત પર વાદીના માલિકી હક પર શંકા ઊભી કરે. કોઈ વ્યક્તિના માલિકી હક પર ત્યારે શંકા ઊભી થયેલી કહેવાય જ્યારે મિલકત પરના તેના માલિકી હકમાં કોઈ દેખીતી ખામી હોય, અથવા જ્યારે તેના પર કોઈ ત્રીજા પક્ષકારનો પ્રાથમિક દ્રષ્ટિએ અધિકાર સ્થાપિત થાય અથવા દર્શાવવામાં આવે. મિલકતના માલિકી હક પરની શંકા દૂર કરવા માટે ઘોષણા માટેની કાર્યવાહી એ ઉપાય છે. બીજી બાજુ, જ્યાં વાદી પાસે દસ્તાવેજો દ્વારા સમર્થિત સ્પષ્ટ માલિકી હક હોય,

જો માલિકી હકના કોઈપણ દાવા વગરનો કોઈ અતિક્રમણકાર અથવા કોઈપણ દેખીતા માલિકી હક વગરનો કોઈ દખલગીરી કરનાર માત્ર વાદીના માલિકી હકનો ઇનકાર કરે છે, તો તે વાદીના માલિકી હક પર શંકા ઊભી કરવા સમાન નથી અને વાદી માટે ઘોષણા માટે દાવો કરવો જરૂરી રહેશે નહીં.....’”

૧૪. વાદીની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાનું સાબિત થયું છે કે કેમ તે પ્રશ્ન પર આવતાં, હાઈકોર્ટે ઠેરવ્યું છે કે બુચમ્માની તપાસ ન થવાના કારણે વેચાણ દસ્તાવેજ સાબિત થયો નથી. હાઈકોર્ટે પક્ષકારોના પ્લીડિંગ્સ અને વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાના પ્રશ્ન પરના પુરાવાઓની અવગણના કરી છે જે સ્થાપિત કરે છે કે બુચમ્મા દ્વારા વાદીની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરવામાં આવ્યો હતો. પ્રતિવાદીઓ વતી દાખલ કરાયેલા લેખિત નિવેદનમાં, જાણકારીના અભાવે વેચાણ દસ્તાવેજનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો. તેનું અવલોકન દર્શાવે છે કે વાદીની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાની બુચમ્માની સત્તા સામે સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. પ્રતિવાદી નં. ૩ સરોજનાએ કોર્ટમાં પોતાની જુબાનીમાં એ હકીકતનો ઇનકાર કર્યો નહોતો કે બુચમ્મા દ્વારા વાદીની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરવામાં આવ્યો હતો. તેણીએ જણાવ્યું હતું કે તેણીને જાણ નહોતી કે બુચમ્માએ વાદીની તરફેણમાં કોઈ વેચાણ દસ્તાવેજ કર્યો છે કે કેમ. તેણીએ માત્ર એટલો જ દાવો કર્યો હતો કે તેણી ચશોદાની દત્તક પુત્રી હતી.

૧૫. એ કાયદાનો સ્થાયી સિદ્ધાંત છે કે જાણકારીના અભાવે ઇનકાર કરવો એ કોઈ ઇનકાર નથી. લેખિત નિવેદનમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાનો ચોક્કસ ઇનકાર કરવામાં આવ્યો નહોતો. એકવાર વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવા અંગે વિવાદ ન થયો હોય તો તેને સાબિત કરવા માટે બુચમ્માની તપાસ કરવી જરૂરી નહોતી. ઓર્ડર ૮ રૂલ ૫ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ મુજબ લેખિત નિવેદનમાં પ્લીડિંગ્સનો ચોક્કસ જવાબ આપવો જરૂરી છે. આ કોર્ટે જહુરી સાહ અને અન્ય વિરુદ્ધ ક્ષારિકા પ્રસાદ ઝુનઝુનવાલા એઆઈઆર ૧૯૬૭ એસસી ૧૦૯ માં ઠરાવ્યું છે કે જો પ્રતિવાદીને વાદી દ્વારા દલીલ કરાયેલી હકીકતની કોઈ જાણકારી ન હોય તો તે હકીકતના અસ્તિત્વનો ઇનકાર કરવા સમાન નથી, ગર્ભિત ઇનકાર પણ નથી. મધ્ય પ્રદેશ હાઈકોર્ટે ધનબાઈ પુત્રી સ્વ. શ્રી કોવાશ વિરુદ્ધ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય ૧૯૭૮ એમપીએલજે ૭૧૭ માં આ જ નિર્ણયનું પાલન કર્યું છે. મધ્ય પ્રદેશની હાઈકોર્ટે સમરથમલ અને અન્ય વિરુદ્ધ ભારત સંઘ, રેલવે મંત્રાલય અને અન્ય એઆઈઆર ૧૯૫૯ એમપી ૩૦૫ માં પી.એલ.એન.કે.એલ. ચેટ્ટિયાર ફર્મ વિરુદ્ધ કો લુ ડોકે એઆઈઆર ૧૯૩૪ રંગૂન ૨૭૮ અને લખમી ચંદ વિરુદ્ધ રામ લાલ એઆઈઆર ૧૯૩૧ અલ્હાબાદ ૪૨૩ પર આધાર રાખીને એવો પણ અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે જો પ્રતિવાદી કોઈ હકીકત જાણતો ન હોય, તો કોઈ ચોક્કસ હકીકતની જાણકારીનો ઇનકાર એ હકીકતનો ઇનકાર નથી અને તે હકીકતને વિવાદમાં મૂકવાની અસર પણ ધરાવતો નથી.

૧૬. તદુપરાંત, વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાની હકીકત અંગે વાદીના

સાક્ષીઓની કોઈ અસરકારક ઉલટતપાસ કરવામાં આવી નહોતી. પીડબલ્યુ-૧ અને પીડબલ્યુ-૨ ની વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાની હકીકત અંગે ઉલટતપાસ કરવામાં આવી નથી. ઉલટતપાસ એ સારતત્વની બાબત છે પ્રક્રિયાની નહીં, સામાવાળાની ઉલટતપાસમાં વ્યક્તિએ પોતાનું વર્જન મૂકવું જરૂરી છે. ઉલટતપાસ ન કરવાની અસર એ છે કે સાક્ષીના નિવેદન સામે કોઈ વિવાદ કરવામાં આવ્યો નથી. સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ ન કરવાની અસર આ કોર્ટ દ્વારા ભોજુ માંડલ અને અન્ય વિરુદ્ધ દેબનાથ ભગત અને અન્ય એઆઈઆર ૧૯૬૩ એસસી ૧૯૦૬ માં ધ્યાનમાં લેવામાં આવી છે. આ કોર્ટે એ આધારે રજૂઆતને નકારી કાઢી હતી કે તે ન તો સાક્ષીઓ સમક્ષ મૂકવામાં આવી હતી કે ન તો નીચેની અદાલતો સમક્ષ સૂચવવામાં આવી હતી. પક્ષકારે સાક્ષી સમક્ષ પોતાનું વર્જન મૂકવું જરૂરી છે. જો આવા કોઈ પ્રશ્નો ન પૂછવામાં આવે તો કોર્ટ માની લેશે કે મેસર્સ ચુન્ની લાલ દ્વારકા નાથ વિરુદ્ધ હાર્ટફોર્ડ ફાયર ઇન્સ્યોરન્સ કંપની લિ. અને અન્ય એઆઈઆર ૧૯૫૮ પંજાબ ૪૪૦ માં ઠેરવ્યા મુજબ સાક્ષીનું વર્ણન સ્વીકારવામાં આવ્યું છે. મારોતી બંસી તેલી વિરુદ્ધ રાધાબાઈ પત્ની તુકારામ કુંબી અને અન્ય એઆઈઆર ૧૯૪૫ નાગપુર ૬૦ માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે પ્લીડિંગ્સમાં એક પક્ષ દ્વારા સોગંદ પર જણાવેલી બાબતો કે જેને અન્ય પક્ષ દ્વારા પ્લીડિંગ્સમાં અથવા ઉલટતપાસમાં પડકારવામાં આવી નથી તેને સંપૂર્ણપણે સ્થાપિત થયેલી માનવી જોઈએ. કલકત્તાની હાઈકોર્ટે એ.ઈ.જી કારાપિયેટ વિરુદ્ધ એ. વાય. ડેરડેરિયન એઆઈઆર ૧૯૬૧ કલકત્તા ૩૫૯ માં ઠરાવ્યું છે કે પક્ષકાર સામાવાળા પક્ષના સાક્ષીઓની ઉલટતપાસમાં

પોતાનો કેસ મૂકવા માટે બંધાયેલો છે. ઉલટતપાસમાં પોતાનું વર્ઝન મૂકવાનો નિયમ આવશ્યક ન્યાયનો નિયમ છે અને માત્ર ટેકનિકલ નથી. નાગપુર હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે કુંવરલાલ અમૃતલાલ વિરુદ્ધ રેખલાલ કોડુરામ અને અન્ય એઆઈઆર ૧૯૫૦ નાગપુર ૮૩ માં ઠરાવ્યું છે કે જ્યારે એટેસ્ટેશનને ચોક્કસપણે પડકારવામાં ન આવે અને સાક્ષીની એટેસ્ટેશનની વિગતો અંગે ઉલટતપાસ કરવામાં ન આવે, ત્યારે તેના માટે દસ્તાવેજ એટેસ્ટેડ હતો તેટલું કહેવું પૂરતું છે. જો સામો પક્ષ તે નિવેદનને પડકારવા માંગતો હોય, તો પ્લીડિંગ્સમાં તેને ઉઠાવવા ઉપરાંત તે બાબતો પર સાક્ષીની ઉલટતપાસ કરવાની તેમની ફરજ છે. પટના હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે કરણીદાન સારડા અને અન્ય વિરુદ્ધ શૈલજા કાંત મિત્રા એઆઈઆર ૧૯૪૦ પટના ૬૮૩ માં ઠરાવ્યું છે કે ન્યાય વહીવટની વ્યવસ્થા તેમના પુરાવાની ચકાસણી કરવાના હેતુથી સામાવાળા પક્ષના સાક્ષીઓની ઉલટતપાસની મંજૂરી આપે છે તેના પર ખૂબ ભાર મૂકી શકાય નહીં, અને એવું માની લેવું જોઈએ કે જ્યારે સાક્ષીઓની તે રીતે ચકાસણી કરવામાં આવી નહોતી, ત્યારે તેમનો પુરાવો સામાન્ય રીતે સ્વીકારવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત સંજોગોમાં, વાદીની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાની હકીકત અંગે પ્રથમ એપેલેટ કોર્ટના તારણોને ઉલટાવવામાં હાઇકોર્ટે કાયદાની ગંભીર ભૂલ કરી છે.

૧૭. એ પણ સ્થાયી કાયદો છે કે વેચાણ દસ્તાવેજ હેઠળ અવેજની ચુકવણી સામે ત્રીજા પક્ષકાર દ્વારા સવાલ ઉઠાવી શકાય નહીં. પ્રતિવાદી નં. ૩ પોતાનો કેસ સ્થાપિત કરી શકી નથી કે તે મૃતક યશોદાની દત્તક પુત્રી છે અને

આમ, તે ત્રીજો પક્ષકાર હોવાથી, એમ.પી. હાઈકોર્ટે પંડિત રામજીલાલ તિવારી વિરુદ્ધ વિજય કુમાર અને અન્ય ૧૯૭૦ એમપીએલજે ૫૦ માં યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યા મુજબ અવેજની ચુકવણીના આધારે બુચમ્મા દ્વારા વેચાણ દસ્તાવેજના અમલ સામે પ્રશ્ન ઉઠાવી શકી ન હોત. પટના હાઈકોર્ટે માઈ અકલી વિરુદ્ધ માઈ દાહો એઆઈઆર ૧૯૨૮ પટના જજ માં એવું પણ ઠેરવ્યું છે કે અવેજની ચુકવણી સામે પક્ષકાર અથવા તેના પ્રતિનિધિ દ્વારા સવાલ ઉઠાવી શકાય છે. નાગપુર હાઈકોર્ટનો મારોતી બંસી તેલી (ઉપરોક્ત) માં સમાન દ્રષ્ટિકોણ છે. આમ, હાઈકોર્ટે દાવો ફગાવી દેવામાં આ આધારે પણ કાયદાની ભૂલ કરી છે.

૧૮. વાદીને બુચમ્મા દ્વારા કબ્જો સોંપવામાં આવ્યો હતો કે કેમ તે પ્રશ્ન પર આવતાં, અમારા મતે, એ સ્પષ્ટ છે કે યશોદા પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન મિલકતનો ભોગવટો કરતી હતી, જો કે એવું જણાય છે કે પ્રતિવાદી નં. ૩ યશોદા સાથે રહેતી હતી, પરંતુ તેણે યશોદા સામે કોઈ પ્રતિકૂળ હકનો દાવો કર્યો નથી કે પ્રતિકૂળ કબ્જાનો દાવો કર્યો નથી. યશોદાની દત્તક પુત્રી હોવાનો તેનો દાવો સ્થાપિત થયો નથી. માત્ર અમુક મહેસૂલી રેકૉર્ડમાં કબ્જાની નોંધ પ્રતિવાદી નં. ૩ ને મિલકતનો કબ્જો જાળવી રાખવાનો કોઈ અધિકાર આપતી નથી. યશોદાના મૃત્યુ પર મિલકત વર્ગ ૧૧ ના વારસદાર તરીકે બુચમ્માને મળી હતી, જેથી તેણીને વાદીને મિલકત વેચવાનો અધિકાર હતો. ભલે બુચમ્માએ પ્રશ્નાસ્પદ વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા પ્રદાન કરાયેલા હકના આધારે વાદીને મિલકતનો કબ્જો સોંપ્યો ન હોય, તો પણ તેને કબ્જો પુનઃપ્રાપ્ત કરવાનો અધિકાર હતો. આમ પ્રથમ એપેલેટ કોર્ટ દાવો મંજૂર કરવામાં યોગ્ય હતી. હાઈકોર્ટે અપીલ મંજૂર

કરવામાં ભૂલ કરી છે.

૧૯. સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે, દાવો ફગાવી દેતો હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ રદ કરવામાં આવે છે અને પ્રથમ એપેલેટ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને હુકમનામું પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. પક્ષકારોએ પોતપોતાનો ખર્ચ ભોગવવાનો રહેશે.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====